

EL LABORATORI MUNICIPAL I TURRO

Josep Sèculi i Brillas

Amb motiu del Centenari de la creació del Laboratori Microbiològic Municipal de Barcelona (L.M.M.), s'han publicat diferents llibres commemoratius. Un (1), ponderat, realista, cuidadós dels petits detalls, dona protagonisme als fets.

Un altre (2), amb judicis personals no pas favorables a un dels Directors del Laboratori, precisament el qui fou considerat com el Mestre de l'Escola Biològica Catalana de començament de segle: Ramon Turró i Darder (1854-1926).

Per haver-me preocupat de l'estudi de l'obra de Turró (3, 4 i 5), el fer-se quedar silenciós podria ser considerat com una acceptació i és preferible aportar noves dades pel millor coneixement dels fets, pretenent demostrar: 1ª En cessar Ferran no es va nomenar Turró. 2ª El prestigi de Turró no era prolífic sinó científic. 3ª Turró no consta com inscrit a una lògia. 4ª L'Expedient de 1905 no ha desaparegut i 5ª Opinar que Turró era un teòric ple d'imprecisions pràctiques és desconèixer la seva vida i la seva obra.

El comentat llibre (2), explica el nomenament d'un Director del L.M.M. per substituir a Jaume Ferran i Clua (1852-1929), el 25 de novembre de 1905, i escriu "no s'esdevingué la ratificació d'un càrrec més que merescut", en al·lusió al sots-director Lluís Claramunt i Forest (1862-1935), Director accidental des del 5 de juny de 1905, per haver marxat Ferran a França amb permís.

I afegeix "El prestigi polític de Turró, la seva pertanyença a una lògia aleshores important, és ben segur jugaren a favor d'aquest".

Dues pàgines enrera, l'autor assegura "Turró, introductor a Espanya del mètode experimental, no fou més enllà, en el terreny pràctic de la microbiologia, d'ésser un teòric ple d'imprecisions pràctiques. L'anàlisi objectiva de la seva obra biològica o del quadern de treball que utilitzà en la seva primera estada al L.M.M., motiu de la nostra tesi doctoral (6), ho mostren a bastament".

O sigui, l'autor equipara l'anàlisi de l'obra biològica de Turró al d'un quadern de treball referit a 1887-1889. En aquestes dates, Turró era sols un alumne ajudant de laboratori; tenia la carrera penjada voluntàriament; havia començat a practicar la bacteriologia en el seu laboratori particular i no havia

publicat cap dels seus treballs experimentals. De la seva llarga bibliografia, entre altres Cardoner i Planas (7) i Pere Domingo (8), molts pocs, fins aleshores, havien vist la llum.

Per altra part, és molt arriscat estimar que l'ascendència assolida per Turró, novembre de 1905, era deguda "al seu prestigi polític i a la seva pertanyença a una Lògia", sense aportar proves, ni càrrecs ni actuació. Turró era membre numerari, des de 1894, de la Reial Acadèmia de Medicina; director del Laboratori de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques; professor de bacteriologia de la càtedra de Patologia General de la Facultat de Medicina; cap de secció de bacteriologia d'un Laboratori Municipal; publicista mèdic nacional i internacional, etc.

Estudiem els fets, diferents dels que exposa el llibre. 1º A la separació de Ferran no es va nomenar cap Director.

Sobre la taula del Consistori barcelonès hi havia un projecte de reestructuració de L.M.M., feia ja un temps. En la sessió de 29 de maig de 1906 es va aprovar aquesta proposta que era la fusió de L.M.M. amb el Laboratori de reconeixement de substàncies alimentàries, creant-se un sol Laboratori amb el nom de Laboratori Municipal (9).

El Laboratori de reconeixement de substàncies alimentàries era també municipal, creat el 1904 i tenia a Rafael Calvet com encarregat de la secció química i a Ramon Turró, de la secció de bacteriologia.

El nou Laboratori Municipal (L.M.) es dividí en tres seccions: la 1ª de Microbiologia, que cuidava de les anàlisis bacteriològiques dels aliments i les aigües, preparació de toxines i cultius i ensenyament de la Tècnica Bacteriològica, a càrrec de qui ja la tenia: Ramon Turró.

La 2ª, d'Anàlisi química de substàncies alimentàries, en la qual va continuar Rafael Calvet, i la 3ª, de Vacunació antiràbica, segons el mètode Pasteur, preparació de vacuna Jeneriana, confecció de sèrums anti tòxics i servei de recollida de gossos vagabunds, en la qual es confirmà a Lluís Claramunt.

O sigui, als pocs mesos de cessar Ferran, l'Ajuntament uneix diversos Laboratoris, crea el L.M. a seques i anomena caps de secció als mateixos tècnics que ja les duïen a cap en els laboratoris respectius. No es va nomenar cap Director.

Fou anys després de la reorganització, diu Domingo (8), que Turró ocupà el càrrec de Director, per acumulació de funcions. No es coneix la data exacta, però sí que va actuar com a tal fins a la seva mort. L'Ajuntament, en just homenatge, no va jubilar-lo en arribar a l'edat reglamentària.

Un fet important relacionat amb Lluís Claramunt. El 15 de juny de 1906 el Consistori aprovà continuar la instrucció de l'expedient iniciat per presumptes irregularitats del personal del L.M.M. (10). L'expedient es tancà l'octubre de 1908, amb una resolució que separava a Claramunt del Laboratori. Aquesta resolució es troba en el lligall D-852 (11) i una còpia a la Biblioteca de Catalunya (12).

Claramunt, negà els càrrecs que se li atribuïren en un extens fulletó de defensa (13) i fou, afortunadament, rehabilitat més tard i nomenat responsable de l'Institut Municipal d'Higiene.

2ª.- Respecte al possible nomenament de Turró pel seu suposat prestigi polític no consta que actués ni ocupés càrrecs polítics, amb independència dels ideals que cadascú pot tenir. A més, en les eleccions de desembre de 1903, els republicans aconseguiren la majoria absoluta, mentre Turró era clarament regionalista.

El que sí tenia Turró al 1905, era un gran prestigi científic que ja li havia reconegut l'entitat mèdica de més prestigi, la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, en elegir-lo com a membre numerari (14).

Efectivament, l'Acadèmia, en sessió de 3 de novembre de 1891, considerava que la microbiologia era una rama poc representada a la Corporació. En convocar-se vacants i conèixer les propostes, la que presentava a Turró feia constar "conegut pels seus treballs de Fisiologia i de Bacteriologia".

El 4 de novembre de 1892 varen ser elegits acadèmics el Dr. Andreu Martínez Vargas, amb 23 vots; el Dr. Miquel A. Fargas i Roca, amb 13 i el Dr. Turró, amb 20. Presentat el discurs d'ingrés "La Immunitat", informat favorablement per la secció de Medicina, el va llegir i ingressar el 25 de juny de 1894.

Crec d'interès pels historiadors de Ferran una aportació nova (15). Aprovat el 24 de gener de 1920 el nou Reglament interior de la Reial Acadèmia, d'1 de març de 1919 amb l'ampliació de deu places i convocades les vacants, en sessió de 8 de juliol de 1920 es varen elegir els nous acadèmics: J. Trias i Pujol, amb 25 vots; F. Esquerdo i Rodoreda, amb 24; E. Soler i Batlle, amb 23; F. Terrades i Pla, amb 20; P. González i Juan, amb 20; el pare J. Pijiula i Dime, 18 vots; J. Roig i Raventós, 14 vots en segona votació; M. Salvat i Espasa, 12 en segona votació, igual que Estapé i Pagès, amb 13 i per una de les places de la secció d'Higiene es va elegir a J. Ferran i Clua, per 12 vots, en tercera votació.

En sessió de 2 d'octubre es llegeix una carta de Ferran donant les gràcies i en la de l'1 de febrer de 1921 (16) una altra, oferint, per a dintre de poc, dos

discursos d'ingrés, un dels quals presentà poc després i passà a informe. En la sessió del 2 de maig la secció d'Higiene dona el dictamen favorable, però es deixa el discurs sobre la taula atenent la petició dels acadèmics Juan Viura i Carreras i Pere Nubiola i Espinós.

En la sessió de 17 de maig, per carta, Ferran presenta la seva dimissió com acadèmic electe per motius de salut i demana es doni com a no presentat el seu discurs. Així es va acordar i també comunicar-li que planyien veure's privats de la seva col.laboració.

En aquesta mateixa sessió va ésser elegit acadèmic corresponent Lluís Claramunt, per dotze vots a favor i quatre en contra. En quant a la vacant de Ferran, es designà per ocupar-la, poc després, a Lluís Suñé i Medan.

3ª- Sobre la suposada "pertanyença de Turró a una Lògia aleshores important", com a mèrit decisiu per ésser designat Director del L.M.M., no hem pogut trobar cap referència o confirmació. En canvi, sí podem fer una interessant aportació documental.

Pere Sànchez i Ferré (17), al 1895, va publicar un llibre sobre una de les lògies més prestigioses i de més antiguitat de Catalunya (pàg. 45). En la pàg. 159 hi ha un índex alfabètic de membres d'aquesta Lògia Lealtad (1869-1939) i en la relació o índex consta en la pàg. 168, com a membre de la mateixa, Jaume Ferran i Clua, nascut l'any 1852 a Corbera de Terra Alta, professió metge bacteriòleg, any de pertinença el 1896, grau 1 i nom simbòlic el de Ignotus.

4ª- En el llibre que comentem es diu (pàg. 48): "L'altre aspecte a destacar és que segons ens referí un dels darrers directors del L.M.M., l'expedient incoat a Ferran no es troba "estranyament enlloc, en una sobtada desaparició". L'únic expedient que cita el llibre és el de 1905, el que va costar-li el càrrec.

Doncs bé, el personal del L.M.M. fou objecte de tres expedients des de 1981 a 1905.

Al 1891 es va nomenar una comissió presidida pel Dr. Mascaró i com a vocal el Dr. Robert, dos eminents metges, un d'ells futur alcalde. De resultes de la seva actuació (18) es traslladà de lloc a Turró, separant-lo del L.M.M., es va rebaixar el sou a Ferran a menys de la meitat, se li va comminar a que no fes més assaigs en persones i sols apliqués el mètode de Pasteur sens modificar, en el tractament de la ràbia.

Com a conseqüència, en part, de l'anomenada crisi del 1891, que estudia bé Roca i Rosell (1), es va procedir a reorganitzar el Cos Mèdic Municipal, que explica Jacas i Matheu (19). El Cos Mèdic es dividí en quatre seccions. A la 1ª, "Assistència mèdica i policia sanitària", anava Turró; a la 2ª, "Institut Pràctic

d'Higiene", Comenge com a director, Paulí i Lluch. La 3^a, era el L.M.M. amb el personal tècnic reduït a Ferran i Claramunt.

Al 1903 es posà en marxa un nou expedient administratiu, sense més. Com el de 1891 tampoc està localitzat i sols es coneix la seva existència per l'al·lusió que fa Ferran en el seu llibret de defensa (20) contra els càrrecs que se li feren.

En canvi, l'expedient de 1905 al que es refereix el llibre que comentem, sí està en el lligall D-665 (10), de l'arxiu municipal d'Història de la ciutat. És una còpia, ja que l'original fou dipositat als tribunals, degut a la reclamació judicial que va fer Ferran. Té unes quatre-centes pàgines escrites en lletra atapeïda, segons Roca i Rosell (1).

5^a- Finalment, afirmar que en el terreny pràctic de la microbiologia Turró no fou més enllà de ser un teòric ple d'imprecisions, sols és pot dir si es desconeix la seva obra.

El director de l'Institut de Biologia Animal de Madrid, el destacat bacteriòleg Josep Vidal i Munnè, diu (22): "En l'ordre estrictament bacteriològic, importa recordar dos aportacions que reflecteixen el seu enginy i la seva originalitat.

La primera, el seu personal mètode de cultiu dels anaerobis, amb un original tub que ha estat reproduït en la majoria de llibres de bacteriologia del primer quart de segle. Modernament Burri inspirant-se probablement en el mètode de Turró, ha resolt una simplificació que s'utilitza avui a quasi tots els laboratoris.

Turró va descobrir un medi de cultiu pels pneumococs a base de glucosa, que anys després va imitar Truche i que avui figura en tots els tractats de Microbiologia com si fos original del bacteriòleg francès".

I no podem oblidar els nous i millors mètodes de cultiu del bacil de Koch, en patata, per preparar tuberculina; del gonococ; de l'estreptococ, i molts altres treballs de bacteriologia experimental, d'epidemiologia i sobre l'aleshores apassionant problema de l'anafilaxi (21). Uns, presentats a congressos internacionals i altres, publicats a França i Alemanya.

Turró no fou un bacteriòleg en el sentit de dedicar-se a estudiar la taxonomia bacteriana però sí va estudiar gèrmens i cultius. No es pot considerar teòric aquell que durant anys i anys va passar-se la vida en laboratoris, en un laboratori particular d'anàlisi bacteriològiques, en el laboratori de la Facultat de Medicina, en el de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i en diferents Laboratoris

Municipals, com a bacteriòleg i com a tal especialista, va ingressar en la Reial Acadèmia de Medicina.

Turró, a la vegada, es preocupà dels mecanismes de defensa de l'organisme en front a la infecció que provoquen les bacteries patògenes, amb una teoria personal sobre aquest mecanisme immunitari que, situada en el seu temps, es suficient per admirar la magnitud de la seva obra científica (23, 24, 25, 26, 27 i 28). Teoria que va exposar, amb posteriors demostracions experimentals, a la Reial Acadèmia (29, 30 i 31) i en el llibre d'honor a Ramon i Cajal (32).

La seva teoria sobre la immunitat concebuda com un altre acte metabòlic més, amb la posterior demostració de les bacteriolisines mereix, com a tal concepció, el nostre màxim respecte. I no és comparable amb la teoria de les bacteries en forma de planta criptogàmica (33) ni presumptes descobriments després no confirmats.

L'obra immunològica de Turró no hauria pas existit sense el seu domini de la bacteriologia. En aquell temps, finals del segle XIX i inici del XX, la immunologia i la bacteriologia no tenien límits entre elles i eren dos manifestacions de la mateixa ciència. Fins fa relativament poc la immunologia no ha tingut la seva diferenciació pròpia.

La teoria de Turró és digna de ser comparada amb les de Besredka, Metchnikoff, Erhlich, Alderhalden, Buchner, però com va escriure Pissarewsky (28) "Turró estava massa allunyat de l'eix científic Londres-París-Berlin, per poder rebre dels teoritzants d'aquella hora el respecte a la seva personalitat".

Cardoner i Planas escriu (7): "Els noms dels seus col·laboradors i deixebles diuen prou a favor del seu Mestratge: August Pi i Sunyer, Pere González, Pere Domingo, Manuel Dalmau, Josep Alomar, Jesús Mª Bellido, Leandre Cervera, Manuel Roig, Francesc Duran Reynals, Baltà, Comas, Gaietà López, Vidal i Munné, i molts altres formats al seu costat en el L.M. (34, 35, 36).

És ben conegut l'afecte i estima que li professaren els seus successors en la direcció del L.M. Del seu immediat Pere González es obvi fer-ne evidència (37). Hernández (38) digué: "Mestre Turró, en qui es reunia prestigis d'home pràctic i de ciència, capdavanter del moviment de renovació científica i docent a Catalunya, portà la medicina i les ciències biològiques... a la ciència objectiva i experimental de C. Bernard i Lluís Pasteur".

Finalment repetirem les paraules d'un altre Director, Remigi Dargallo, (39): "El L.M. és el millor de la vida i de l'obra de Turró. I també, pel L.M., l'època de Turró va ser la seva millor època. Turró va infondre al L.M. una ànima que no tenia i pot dir-se que des del L.M. va realitzar tota la labor que va portar-ho a la fama, tan biològica com fisiològica, en interès i defensa de la salut

pública.

No, no es pot posar en dubte la vàlua de Turró com a bacteriòleg. Al contrari, la seva llum va reflectir-se en el L.M. i amb ell va viure les millors i més brillants pàgines de la seva història, convertint-se durant molts anys, sota la seva direcció, en el principal centre de formació i d'investigació bacteriològica de Catalunya.

NOTES

Nº 1- ROCA i ROSELL, A.- Història del Laboratori Municipal de Barcelona. De Ferran a Turró. Ajuntament de Barcelona, 1988.

Nº 2- CASAS i DURAN, F.- Història del Laboratori Municipal de Barcelona. Introducció a un centenari (1887-1987). Col·lecció Coneguem Catalunya. 1988.

Nº 3- HOMENAGE a la memoria de R. Turró en conmemoración del primer centenario de su nacimiento. (1854-1954). Colegio Of. de Veterinarios de Barcelona. Año XII, nº 128. 1955.

Nº 4- SECULI i BRILLAS, J.- Turró, veterinario. 50 aniversario de la muerte de Turró. Anales de Medicina y Cirugía nº 247, enero-marzo. Barcelona, 1977.

Nº 5- SECULI i BRILLAS, J.- Turró y Riera. Academia de Ciencias Veterinarias de Madrid. Vol. I, pag. 443/462. Madrid, 1984.

Nº 6- CASAS i DURAN, F.- Transcripció i anàlisi crítica d'un quadern de treball de R. Turró (1854-1926) en la seva primera estada al Laboratori M.M., 1887-1889. Tesi Doctoral, 1986.

Nº 7- CARDONER i PLANAS, A.- Estudi crític de l'obra científica de R. Turró. Institut d'Estudis Catalans. Homenatge a Turró, pàg. 11/38. Barcelona, 1950. Ciència, 1987.

Nº 8- DOMINGO i SANJUAN, P.- Turró, home de ciència mediterrani. Biografia antològica. Ed. Pòrtic. Barcelona, 1970.

Nº 9- L·LIGALL D-603.- Arxiu de la Comissió de Governació. Institut Municipal d'Història de la Ciutat. "Expediente sobre instalación de un Lab. (químico) Mun." 1904-1911.

Nº 10- L·LIGALL D-665.- Arxiu Com. Gov. Ins. Mun. Hist. "Expediente de responsabilidad por abusos en el Lab. Mic. Mun". Conté entre altres coses, una còpia de l'expedient a Ferran de 1905. El seu recurs està en el Lligall 1.232.

Nº 11- L·LIGALL D-852.- Arxiu Com. Gov. Ins. Mun. d'Hist. "Antecedentes del expediente a L. Claramunt". Es continuació del D-665 i continua als lligalls D-1133, D-1227 i D-1232.

Nº 12- EXPEDIENTE 1908.- Biblioteca de Catalunya. "Expediente instruido por acuerdo del Ayuntamiento de 5 de junio de 1905 para depurar las responsabilidades que pueden recaer en Funcionarios del Ayunt. por abusos en

el Laboratorio Mic. Mun. y en méritos de las resultancias". Signatura A-35 Fol.90.

Nº 13- CLARAMUNT i FUREST, LL.- Defensa presentada en el expediente sobre abusos en el Lab. Mic. Mun. Tip. L'Avenç. Barcelona, 1908.

Nº 14- LLIBRE d'actes de la R. Acadèmia de Medicina. Barcelona, De 1891/1895.

Nº 15- LLIBRE d'actes de la R. Acadèmia de Medicina. 1 maig 1915 a 15 gener 1921.

Nº 16- LLIBRE d'actes Reial Acadèmia Medicina. 30 gener 1921/29 març 1925.

Nº 17- SANCHEZ i FERRE., P.- La Logia Lealtad. Un exemple de maçoneria catalana, 1869-1939. Ed. Alta Fulla. Barcelona, 1985.

Nº 18- TURRO i DARDER, R.- Rèplica al Dr. Ferran. Ed. Tobella i Costa. Barcelona, 1905.

Nº 19 - JACAS i MATHEU, J.- Reforma del Cuerpo Médico Municipal. Gaceta Sanitaria de Barcelona, vol. III nº 11, pàg. 379/385. 10 juliol 1891.

Nº 20- FERRAN I CLUA, J.- Contestación a los cargos que figuraban en el expediente incoado contra mí en 1903 y a los supuestos cargos que resultan del nuevo expediente instruído. Barcelona, 1905.

Nº 21- VIDAL i MUNNE, J.- La obra anafiláctica de R. Turró. Rev. de Higiene y Sanidad Pecuarias. Vol. 16. Madrid, octubre de 1926.

Nº 22- VIDAL i MUNNE, J.- La obra científica de Turró. Circular Colegio Of. de Veterinarios de Barcelona, año XII, nº 128. Febrero 1955.

Nº 23- LOPEZ i LOPEZ, C.- La obra inmunológica de R. Turró. Rev. de Higiene y Sanidad Pecuarias. Vol 16. Madrid, octubre 1926.

Nº 24- PI i SUNYER, A.- Las doctrinas inmunológicas de R. Turró. Rev. Veterinaria de España, vol. XVIII. Barcelona, junio 1926.

Nº 25- CERVERA i ASTOR, L.- Turró precursor de las modernas teorías de la inmunidad. Rev. Veterinaria de España, vol. XVIII, 1926.

Nº 26- CERVERA i ASTOR, L.- Els anticossos i les noves doctrines de la immunitat. Ciència, I, nº 3, Barcelona, març, 1926.

Nº 27- BALTA, MIQUEL A.- Les bacteriolisines específiques de Turró i els ferments defensius d'Abderhalden. *Ciència I*, 5 juny, 1926.

Nº 28- PISSAREWSKY, J.Y.- Noticie sur le génial immunologiste catalan R. Turró. Detractor i conciliador de les Escoles de Buchner i Metchnikoff. *Ins. d'Estudis Catalans. Humentatge a Turró*, Barcelona, 1950.

Nº 29- TURRO i DARDER, R. La Inmunidad. Discurs d'ingrés a la R. Acadèmia de Medicina i Cirugia. Barcelona, 25 de juny de 1894.

Nº 30- TURRO i DARDER, R.- Las defensas orgánicas y la infección. Discurs inaugural de curs. R. Acadèmia Medicina. Barcelona, 28 de gener 1906.

Nº 31- TURRO i DARDER, R.- Los fermentos defensivos en la inmunidad natural y adquirida. *Reial Acadèmia de Medicina*, 1916. *Gaceta Mèdica Catalana*, any XL, nº gener, febrer i març, 1917. Llibre Calpe, editor, corregit i augmentat, Madrid, 1920.

Nº 32- TURRO i DARDER, R.- Origen y naturaleza de las diastasas bacteriolíticas. Llibre en honor a S. Ramón y Cajal. vol 2, Madrid, 1922.

Nº 33- FERRAN i CLUA, J.- Estudio teórico-experimental sobre el origen, polimorfismo y heterocidad de las bacterias en sus relaciones con la Higiene y la Patogenia. *Congrés Mèdic de Barcelona*, pàg. 1008/1013. Barcelona, 1889.

Nº 34- BELLIDO i GOLFERICHS, J. M^a.- Ramon Turró, home de ciència. *Ciència I*, 5, 1926.

Nº 35- TARRUELLA, J.- El professor F. Turró, el Mestre. *Annals Ciències Mèdiques*, març 1923.

Nº 36- CERVERA i ASTOR, L.- La nostra gent. Dr. Turró. *Quaderns Blaus*. Llib. Catalònia, Barcelona, febrer, 1926.

Nº 37- GONZALEZ i JUAN, P.- Ramon Turró. *Annals Ciències Mèdiques*. XXI, 8, 1927.

Nº 38- HERNANDEZ i GUTIERREZ, F.- R. Turró y el Laboratorio Municipal. *Circular Col. Of. Veterinarios*. Any XII, nº 128, febrer, 1955.